

УДК 133.2; 316.346.32-053.6

Мандюк Т. З., в.о. доцента, kupchaklsau@ukr.net**Горда О. М.**, в.о. доцента, tohorda@gmail.com*Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни*

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто способи формування духовної культури студентів на прикладі виховної роботи у Львівському національному аграрному університеті (ЛНАУ).

Ключові слова: *духовна культура, студентська молодь, виховна робота.*

Вступ. Відродження духовності, підвищення рівня культури і освіченості українського суспільства – актуальні проблеми сьогодення. Дієвим засобом їх вирішення є духовне виховання студентства – молоді генерації української еліти, носія і поширювача найдосконаліших знань, нового мислення, глибокої духовної культури та високої національної ідеї.

Духовна культура є необхідною передумовою професійного становлення особистості, її інтелектуальних, моральних й естетичних якостей.

Проблему виховання духовної культури молоді досліджували В.Г. Бутенко, Л. Л. Бугенко, Л. Г. Коваль, І. М. Карпенко, І. П. Шевченко, Б. П. Юсова, Л. М. Луганська, О. Б. Каневська, І. А. Зязюн, Л. Г. Коваль, Н. В. Кухарева, О. П. Рудницька, Г. М. Сагач, Н. В. Чепелева та ін.

Мета нашої наукової розвідки – розкрити роль виховного процесу Львівського національного аграрного університету (ЛНАУ) у формуванні духовної культури студентів. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) з'ясування змісту поняття духовна культура; 2) ретроспективне вивчення засад формування духовної культури в українській системі виховання; 3) аналіз форм виховання у ЛНАУ, що ґрунтуються на національних традиціях плекання духовних цінностей у молодіжному середовищі.

Матеріал і методи. Теоретичним підґрунтям дослідження є концепція національно-патріотичного виховання молоді України та наукова спадщина учених-попередників, у працях яких досліджено проблему формування особистості на засадах духовних і моральних цінностей. Фактичним матеріалом наукової розвідки послужили результати соціологічного опитування студентів про виховну роботу у ЛНАУ. У дослідженні використано такі методи: описовий, який посприяв ретроспективному вивченню досліджень з порушеної теми; систематизації та аналізу, що допомогли систематизувати та проаналізувати фактичний матеріал; узагальнення, який на основі результатів дослідження дав змогу зробити та сформулювати відповідні висновки.

Результати дослідження. На жаль, ідеологія минулого століття представляла суспільству духовну культуру у викривленому дзеркалі, тому

сьогодні виникає потреба у розкритті змісту поняття духовна культура. Воно є досить широким: це і система виховних цінностей (моральна, політична, естетична, фізична культура тощо), і сама сутність культури (потреби, цінності, світогляд).

Проблема формування духовної культури належить до вічних в історії людства. Арістотель, Гесіод, Платон, Демокріт ставили питання про культурну самотворчість людини. Цицерон ввів поняття “культура”, а значно пізніше Й. Г. Гердер, Г.-В.-Ф. Гегель, І. Кант, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг, в Україні – Г.С. Сковорода розглядали культуру як систему формотворень людського духу.

Розгляд генезису феномена духовної культури в історичному становленні культури свідчить про те, що духовна культура виникла у процесі появи людини як продукту культури, що творить культуру. Людинотворча функція культури органічно пов’язана з духовністю [5, с. 1–6].

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу [4].

Традиційне ж українське виховання трактує людину як творіння Боже. Вона є істотою двоєдиною – духовною і матеріальною. Духовне начало в ній є визначальним і таким, від якого залежить її поведінка, тобто мораль. Звідси виховання – це насамперед розвиток душі людини [6, с. 29].

“Філософія серця”, – так тлумачив духовну культуру Г. С. Сковорода. Філософи стверджують, що духовна культура є якісною характеристикою свідомості, тому прилучення до духовності – це творчий індивідуальний пошук шляхів одухотворення особистості, вибору ціннісного смислу життя.

Світ не просувається лише завдяки релігійній вірі. Але без віри важко йти вперед [2, с. 110]. Упродовж віків глибока внутрішня релігійність була невід’ємною рисою українського національного характеру і знаходила вираження у прагненні до духовності, високої моралі, душевної чистоти.

Наші прадіди вбачали в релігії великий виховний потенціал. Головною метою виховання вони вважали служіння Богові і народові, своїй державі. Віра в Бога і безсмертя людської душі були основою моралі і мали абсолютний характер.

Суспільними прошарками, які вели уперед у процесі релігійного й національно-культурного відродження, виховували український національний характер, його силу і міць, що ґрунтувалися на християнських засадах, були українські церковні братства XVI – першої половини XVII ст. і козацтво. Їхня просвітницька діяльність стала значним внеском в українську педагогіку. У своїй роботі братські і козацькі вчителі дотримувалися заповідей Бога. Традиційним ідеалом виховання була високоморальна людина, риси якої накреслені в Євангелії, в посланнях апостолів, в творах Отців Церкви. Стара школа намагалася виховати у молоді гуманність, моральну чистоту, стриманість, шанобливе ставлення до батьків, старших, духівництва,

правдивість, працелюбність, вміння робити добрі справи. На християнських засадах виховувався патріотизм, національна свідомість. Ці оборонці віри й залишили нам у спадок чітку систему виховання морально-християнських цінностей [3, с. 9–17].

Аналіз ситуації у сучасному суспільстві засвідчує тенденцію повернення до традиційної християнської системи виховання, яка є основою української ментальності, основою формування духовної культури суспільства.

Сьогодні на тлі соціальних і економічних негараздів, джерелом яких, очевидно, є бездуховність, слід все таки звернутися до витоків нашої культури, до історичної спадщини українського народу і формувати сучасну духовну культуру нації, а особливо її майбутнього – молоді. До цього спонукає і концепція національно-патріотичного виховання молоді України, яка подає нам шляхи вирішення проблеми духовного виховання нової генерації через залучення юнаків і дівчат до вивчення культури, історії України, пропагування кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, підтримку професійної та самодіяльної художньої творчості, діяльності творчих об'єднань, клубів за інтересами, фольклорних колективів [4].

У зміст поняття “духовність особи” ми вкладаємо таку систему ідей, яка твориться людиною на основі вроджених внутрішніх природних і надприродних задатків. Ця система проявляється у діяльному ставленні особи до довкілля та самої себе, відображається різноманітними образами-предметами через засоби матеріальної та нематеріальної культури як продукти діяльності особи.

Процес творення духовності особи може бути тотожним плеканню її власної системи ідеалів, яка максимально гармоніює із вищими природними та надприродними ідеями. Саме у цьому аспекті ми говоримо про виховання, формування особи.

Окрім християнства, методологічну основу виховання духовної культури особи становить матеріальна і духовна культура нашого народу, його мова, історичні традиції. Тільки через національне, підносячи його до найвищих світових стандартів, можемо піднятися до високого рівня розвитку як особисто, так і загалом, як народ, нація [7, с. 9–10].

Система формування духовної культури молоді у ЛНАУ побудована на принципах цілеспрямованої багатогранної навчально-пізнавальної і художньо-естетичної діяльності. Вона реалізується у різних формах: навчальний процес, музичні фестивалі, традиційні свята, зустрічі з видатними митцями, виставки художньої творчості, спецкурс, лекторії, інститут наставників, НД “Просвіта”, музеї ЛНАУ, інститут капеланства.

Окрім того, виховання значним чином впливає на взаємодію особистості і середовища, бо середовище – це те оточення, яке людина сприймає, на яке реагує, з яким вступає в контакт. Виховання здатне змінити ставлення індивіда до навколишнього середовища, людей, речей, умов життя і діяльності [4].

У ЛНАУ завдяки спільним зусиллям ректора, академіка НААНУ В. В. Снітинського, ректорату, вченої Ради, та усіх структур створено оптимізоване

культурно-освітнє середовище, яке включає в себе і навчальний процес, і позанавчальну діяльність студентів.

У 2006 році правлячий архієрей Сокальсько-Жовківської єпархії Михаїл Колтун благословив і призначив капелана ЛНАУ – отця Петра Верхоляка. Таким чином, сьогодні студенти університету мають духовного наставника.

Діяльність інституту академічного душпастирства ЛНАУ реалізується через науково-практичні конференції, на яких доповідачі розглядають проблеми та перспективи виховання студентської молоді (за останні роки в університеті відбулася низка таких заходів, зокрема “Патріарх Йосиф Сліпий і духовне відродження України”, “Українська православна церква і її значення в історії українського народу”, “Духовно-моральне виховання молоді в академічному середовищі”); реколекції для студентів і викладачів університету; викладацько-студентські прощі до Зарваниці, Страдча, Заглинної, Крехова; вишкіл студентських лідерів у Львівській Духовній Семінарії; участь викладачів і студентів у міжнародних симпозіумах, на яких розглядають питання співпраці університету та церкви; участь Студентів ЛНАУ у з’їздах християнської молоді ТЕЗЕ (Швейцарія, 2007 р.; Бельгія, 2008 р.; Польща, 2009 р.; Голландія, 2010 р.); зустрічі зі священниками, ченцями, духовними особами, викладачами Українського католицького університету, представниками громадських молодіжних організацій тощо.

Визначною подією у духовному житті університетської спільноти стало спорудження і освячення у 2009 році на території університету церкви Св. Рівноапостольного князя Володимира Великого, яка нині є центром духовного виховання студентської молоді.

На Європейському Симпозіумі “Університет і церква в Європі”, який відбувся у Римі 2002 року, Іван Павло II виголосив, що студентська церква – це гостинний і відкритий дім для усіх, хто, шануючи духовного вчителя, стає шукачем правди і служить людству своєю повсякденною відданістю знанням. Вона є серцем університетського середовища, місцем для зустрічей та духовного діалогу, динамічним центром для духовного розвитку з християнською основою. І допомагає університету виконувати його особливе покликання на культурному та соціальному рівні [1, с. 13].

Аналіз соціологічного опитування студентів, проведеного під час останнього моніторингу виховної роботи у ЛНАУ, показав такі результати: 80% респондентів вважають, що діяльність церкви Св. Рівноапостольного князя Володимира Великого впливає на їх духовно-моральне виховання, 2% – ні, 18% – ще не визначилися; 77% опитаних студентів зазначає, що інститут капеланства сприяє покращенню їхнього духовного і морального здоров’я, 3% – ні, 20% – ще не визначилися; 82% респондентів переконані, що функціонування студентської церкви є невід’ємним фактором виховання сучасного студента, 5,6% – ні, 12,4% – ще не визначилися.

Особливе місце в системі духовної культури займає мистецтво, яке є втіленням системи духовних цінностей, естетичних ідеалів, світоглядних позицій, зразком творчості, засобом духовного розвитку особистості. Зважаючи

на це, велику увагу у ЛНАУ приділено розвитку художньої творчості студентів та викладачів. На розвиток творчих здібностей і мистецьких уподобань академічної молоді спрямована діяльність Народного дому “Просвіта” ЛНАУ (тут працюють творчі колективи університету, сім з яких удостоєні звання народний). У колективах художньої творчості займається понад 65% студентів університету, а також викладачі. Колективи ЛНАУ є переможцями Всеукраїнського фестивалю художньої творчості серед колективів аграрних вищих навчальних закладів „Софіївські зорі”, а також лауреатами міжнародних, всеукраїнських і обласних конкурсів та фестивалів.

Традиційними стали у ЛНАУ фестивалі „Нові таланти університету”, „Студентська весна”, „Яблуневий цвіт”, а також змагання команд КВН університету, які відбуваються з ініціативи та за активної участі ССО “Основа” та Студентської профспілкової організації.

Результати моніторингу виховної діяльності університету показали, що 95% опитаних респондентів вважають необхідним в процесі виховання сучасної молоді функціонування в навчальному закладі різноманітних творчих колективів, спортивних секцій та наукових гуртків.

А понад 70% вважають першочерговим у сучасному аграрному ВНЗ духовно-моральний напрям виховання.

Висновки. Підсумовуючи сказане, доходимо висновку, що великий виховний потенціал, на думку студентської молоді, репрезентовану результатами соціологічного опитування, слід насамперед шукати в релігії та мистецтві.

Духовна культура проявляється в суспільній діяльності особистості, тому завданням ВНЗ є створити умови для всебічного духовно-культурного розвитку молоді.

„Кожний думай, що на Тобі мільонів стан стоїть, що за долю мільонів мусиш дати ти одвіт”, – писав наприкінці ХІХ століття Івана Франка [8, с. 10]. Ці слова є актуальними і сьогодні, особливо для людей, які беруть участь у формуванні духовної культури нової генерації людства.

Слово „формує” ставить перед нами вічно актуальну проблему навчальних інституцій. Те, що основним завданням є навчати, не викликає сумніву, але у слові „формувати” криється щось більше. У ньому поряд із навчанням є і виховання. Таким чином, навчання і виховання – два взаємопов’язані процеси, спрямовані на формування духовної культури особистості.

Вища школа – один із головних навчально-виховних закладів держави. Навчаючи і виховуючи молодь, ми водночас формуємо у неї якості громадянина нового суспільства, висококваліфікованого фахівця, гармонійно розвинуту особистість високої духовної культури.

Література

1. Іван Павло II // Листки Духовно-пасторального відділу. – Рим, 2003. – В.1 : Матеріали європейського симпозіуму “Університет і Церква в Європі” з

нагоди семисотої річниці заснування Римського університету “La Sapienza”. – 18 с.

2. Іван Павло II // *Mondo globale, Mondi lokali. Cultura e politica alla fine del ventesimo secolo.* – Болонь, 1999. – 180 с.

3. Каневська О. Б. Виховання особистості на засадах морально-християнських цінностей в Україні (XVII – перша пол. XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / О. Б. Каневська. – Луганськ, 1997. – 27 с.

4. Концепція національно-патріотичного виховання молоді України [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://www.kmi.gov.ua>.

5. Луганська Л. М. Формування духовної культури студентів педагогічного коледжу засобами музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Л. М. Луганська. – Луганськ, 1998. – 18 с.

6. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. / [пер. і ред. В. М. Столетов] / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1983. – Т.1 : Теоретичні проблеми педагогіки / [упор. Е. Д. Дніпров; за ред. О. І. Пискунова]. – 1983. – 488 с.

7. Ферштей В. В. Виховання гармонійної особи в умовах сільського навчально-виховного комплексу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / В. В. Ферштей. – Івано-Франківськ, 1997. – 16 с.

8. Франко І. Я. Великі роковини / І. Я. Франко // Тернопіль. – 1992. – № 1. – С. 10.

Summary

In the article it is analysed the formation of spiritual culture of the students on the example of educational work in Lviv National Agrarian University (LNAU).

Key words: *spiritual culture, students, educational work.*